

Inicijativa za praćenje i posmatranje invalidnosti

B i l t e n

za jugoistočnu Evropu

Fokus ovog izdanja:

Međunarodna Konvencija UN o pravima i dostojanstvu osoba sa invaliditetom

Sastanak UN Ad Hoc Komiteta, Nju Jork

Ideja međunarodne konvencije o pravima osoba sa invaliditetom nije nova. Sprovedene su brojne inicijative u pravcu konvencije o pravima osoba sa invaliditetom ali nisu uspele zbog nedostatka podrške od strane vlada; sa osnovnom pretpostavkom da postojeći dokument o ljudskim pravima pruža dovoljnu pravnu zaštitu osobama sa invaliditetom. Konkretno korak je konačno napravljen 19. decembra 2001. Na inicijativu Meksika, Generalna skupština Ujedinjenih Nacija usvojila je rezoluciju za osnivanje Ad Hoc komiteta koji će razmatrati predloge za jednu obuhvatnu i integralnu međunarodnu konvenciju o zaštiti i promovisanju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom.

Ovo je uspešni rezultat dugogodišnjeg zagovaranja predvođenog pokretom osoba sa invaliditetom za inkluziju invalidnosti u pravni okvir UN kada je reč o ljudskim pravima. Prve inicijative preduzele su Italija 1987. godine i Švedska 1988. godine na Generalnoj skupštini Ujedinjenih Nacija, ali kako je napomenuto ranije, bez uspeha.

Glavni ishodi Dekade osoba sa invaliditetom jeste usvajanje Standardnih pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom 1993. godine od strane Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija. Premda pravila nisu zakonski obavezujuća, što zapravo znači da države nisu obavezne da ih sprovedu, pokazalo se da su vrlo korisna kao smernice pri kreiranju politike i akcija koje valja preduzeti u različitim zemljama.

U martu 2000. godine vodeće međunarodne NVO, koje su prisustvovala Svetskom samitu NVO o pitanjima invalidnosti u Pekingu, proizvele su Pekinšku deklaraciju o pravima osoba sa invaliditetom u novom veku, koja poziva sve države da podrže konvenciju.

U aprilu 2000. godine, u skladu sa studijom koja je sprovedena sa ciljem da se ispitaju mere za osnaživanje zaštite i nadgledanja prava osoba sa invaliditetom, Visoki komesarijat za ljudska prava podržava argument za specifičnu konvenciju koja bi pružila potporu, a ne podrivala, postojeće ugovore o ljudskim pravima.

Ekipa Handicap International -a za jugoistočnu Evropu želi vam uspešnu 2006. godinu

Pročitajte:

INTERVJU SA DAMJANOM TATICEM,

pravnikom, članom Centra za samostalni život invalida u Srbiji i državnim predstavnikom Srbije i Crne Gore pri Ad Hoc komitetu Ujedinjenih Nacija

KAKO KORISTITI MEĐUNARODNE PRAVNE INSTRUMENTE

Proučavanje slučaja: Konvencija o pravima deteta

UČINITI DA ZAKONODAVSTVO PRORADI

- Kapka Panayotova iz Centra za samostalni život iz Bugarske

kao i

OD MEĐUNARODNE KONVENCIJE DO MENJANJA NACIONALNE POLITIKE U OBLASTI INVALIDNOSTI

- intervju sa Zvonkom Šavreskim, predsednikom Polio Plus-a

IZNAD DEINSTITUCIONALIZACIJE:
Nestabilna tranzicija ka sistemu koji pruža mogućnosti u jugoistočnoj Evropi

Finansiraju

Januar 2006, N° 1

INTERVJU SA DAMJANOM TATIĆEM

pravnikom, članom Centra za samostalni život invalida u Srbiji i državnim predstavnikom Srbije i Crne Gore pri Ad Hoc komitetu Ujedinjenih Nacija

Ko učestvuje u radu na konvenciji?

Tu su države koje će potpisati i ratifikovati konvenciju nakon što je usvoje različite institucije UN, nacionalna tela koja zastupaju ljudska prava, građanski sektor, i što je najznačajnije, organizacije osoba sa invaliditetom, ali isto tako i druge organizacije koje se bave pitanjima invalidnosti.

Kako je organizovan rad?

Organizovan je kroz sednice nazvane Ad Hoc komiteti. Do sada je bilo 6 sednica Ad Hoc komiteta. Nakon sastanka drugog po redu Ad Hoc komiteta održanog 2003. godine, oformljena je ekspertska radna grupa sa ciljem razvijanja različitih predloga koje su dostavile državne partije na temu nacrt konvencije. Osnovna zamisao radne grupe bila je da pronađe zajedničku osnovu u svim ovim predlozima, te da proizvede tekst koji bi se koristio kao polazna osnova za dalje pregovore. Radna grupa se sastoji od stručnjaka iz 30 zemalja i približno desetak NVO i predstavnika nacionalnih ustanova za ljudska prava. Ad Hoc komitet je podeljen na dva dela: neformalne i plenarne sednice. Za vreme neformalnih sednica mogu da izlažu samo državne delegacije, ali je i NVO dozvoljeno da prisustvuju. NVO mogu da intervenišu na ovim neformalnim sednicama ali tek nakon što

Damjan Tatic na sastanku 6. Ad Hoc Komiteta

državne partije završe svoja izlaganja. Kada je reč o vremenskom okviru za nacrt Konvencije, proces pregovaranja bi trebalo da se završi u 2006. godini, ali bi rad mogao da se produži s obzirom na to da i dalje postoje mnoga krucijalna pitanja koja se moraju razjasniti. Moraju se doneti odluke kao što je ona o poslovnoj sposobnosti. Bojim se da će ovo pitanje, kao i druga kontroverzna pitanja kao što je ono o bračnom životu i porodici ili o seksualnosti, prouzrokovati odlaganja i kašnjenja.

Kakav je proces za učešće NVO?

Na plenarnim sednicama NVO mogu da imaju svoje prezentacije, da organizuju panel diskusije na koje mogu da pozivaju državne delegacije i da podnose pisane predloge. Obično međunarodni odbor za invalidnost (opisan u daljem tekstu) i razne međunarodne organizacije izlažu svoje stavove o različitim nacrtima zakonskih članova. Pored toga, postoji bilateralni i multilateralni procesi lobiranja inicirani formalnim kontaktima sa državnim delegacijama.

Kako lideri organizacija osoba sa invaliditetom učestvuju u procesu?

Lideri pokreta osoba sa invaliditetom su se uglavnom organizovali kroz formiranje Međunarodnog odbora za invalidnost (MOI); reč je o grupi od preko 50 organizacija osoba sa invaliditetom i nevladinih organizacija širom sveta, koja ima za cilj da objedinjenim glasom lobira državne partije. Neki od članova MOI podeljeni su u male radne grupe prema odgovarajućem članu zakona koji se razmatra i u skladu sa njihovim specifičnim poljem ekspertize, i oni razvijaju strategije za lobiranje državnih partija na temu specifičnih pitanja. Naravno, ako ima više zakonskih akata ili pitanja koji su od značaja za jednu grupu oni mogu da govore više nego jednom na formalnim plenarnim sednicama. Primera radi, osobe sa senzornim invaliditetom baš su želele članove zakona koji se odnose na pristup komunikacijama i informacijama, obrazovanju, pristupačnosti, ali isto tako članove o učešću u kulturnom životu. Pored toga, na poslednjoj Ad Hoc sednici, prisustvovalo je približno 110 državnih partija i najmanje pola njih je imalo osobu sa invaliditetom u svojoj delegaciji. U nekim zemljama, ovi ljudi su državni zvaničnici kao na Tajlandu. U drugim, kao u Srbiji i Crnoj Gori, jedan od predstavnika pokreta osoba sa invaliditetom, koji je ujedno i pravnik, bio je pozvan od strane Vlade da bude član delegacije.

Kako ste dobili podršku države i kako ste postali njen predstavnik?

2001. godine Centar za samostalni život invalida u Srbiji (CIL) dobio je informaciju od međunarodnih organizacija osoba sa invaliditetom u vezi sa meksičkom inicijativom da se uspostavi jedna međunarodna konvencija o pravima osoba sa invaliditetom. CIL je o tome obavestio Ministra za spoljne poslove Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) i uverio ga da bi Vlada trebalo da podrži ovaj proces, jer je to najznačajniji i ključni instrument u oblasti ljudskih prava o kome se trenutno raspravlja u Ujedinjenim Nacijama. Srećom, Vlada Srbije i Crne Gore uvidela je značaj ovog pitanja. Ministar za spoljne poslove bio je vrlo iskren po pitanju činjenice da nema dovoljno podataka o pitanjima vezanim za invalidnost, upitao me da li bih želeo da budem deo procesa konvencije, i ja sam prihvatio.

Kako je vaše učešće uticalo na dokument?

Kao prvo, moj zadatak je bio da sva pitanja vezana za invalidnost približim državnim predstavnicima što je bilo lako, u smislu što su oni već pokazivali naklonost ka socijalnom modelu invalidnosti. U radnoj grupi, mnogi su ljudi bili ili diplomate koji nisu mnogo znali o invalidnosti, ili ljudi iz pokreta osoba sa invaliditetom koji nisu znali mnogo o procesu usvajanja jedne međunarodne konvencije. Ja sam poznavao obe strane, zahvaljujući mojoj diplomi iz međunarodnog javnog prava, tako da sam stalno pokušavao da im pomognem da nađu zajednički jezik. Ponekad države ili NVO mogu da budu obuzeti sopstvenim formulacijama pa se isuviše jako trude da ih proguraju. To je bio jedan od razloga zbog kojeg me je prošle godine

pozvao predavajući Ad Hoc komiteta da razmotrim da li bih želeo da pomognem oko nacrtu jednog dela konvencije. Prihvatio sam da budem facilitator u 2005 godini za član 19 o pristupačnosti.

Pored plenarne sednice, organizovao sam jedan nezvanični sastanak sa nekih desetak državnih delegacija i tri ili četiri nevladinih organizacija da bih čuo njihovo mišljenje o članu 19 i pokušao da ih na taj način spojim. Uvek postoji dilema: da li želite savršenu konvenciju koju će samo nekoliko država ratifikovati ili želite konvenciju koja će praviti kompromise između različitih aktera ali će biti ratifikovana od strane mnogih zemalja. Mora se držati ravnoteža, a to nije uvek lako. Ne bi trebalo ići ispod nekih standarda, već bi trebalo pronaći ono što je prihvatljivo za većinu.

Šta je Međunarodni odbor za invalidnost?

Međunarodni odbor za invalidnost (MOI) sastoji se od preko 50 organizacija osoba sa invaliditetom i nevladinih organizacija širom sveta koje su se okupile na drugom sastanku Ad Hoc komiteta kako bi oformile jedinstvenu grupu kojom će lobirati državne vlasti tokom procesa rada na konvenciji. Glavni princip MOI je da se lobira jednim jedinstvenim glasom pokazujući na taj način jednoglasnost o svim pitanjima o kojima se raspravlja u ime Međunarodnog odbora za invalidnost. Drugi princip koji povezuje MOI je izjava: "Ništa o nama bez nas" i on zaključuje sve intervencije procesa upravo ovom rečenicom. Osnovna zamisao Međunarodnog odbora za invalidnost je da ujedini brojne glasove kako bi se pokazala solidarnost oko ključnih pitanja i kako bi se efikasnije lobiralo. Međunarodni odbor za invalidnost je izuzetno sazeleo kroz sastanke Ad Hoc komiteta i pokazuje mnogo veću solidarnost kao i snagu. Državne stranke kao i međunarodne organizacije prepoznaju izjave i stavove MOI-a i uspeli su da promene mnoga ključna pitanja unutar teksta konvencije.

Koja je mogućnost uticanja Međunarodnog odbora za invalidnost?

To zavisi od snage njihovog lobiranja. Iz mog ličnog iskustva, isprva je bilo zaista mnogo deklarativnih političkih govora, ali sada, pošto većina organizacija ima stvarno dobre pravne stručnjake, njihove prezentacije i njihovo lobiranje postaju sve više usredsređeni i sada daju konkretne predloge, reagujući na konkretne predloge od strane Vlade, oni hvale i podržavaju one predloge koji su za njih prihvatljivi i oglašavaju se kada su potpuno neprihvatljivi. Ali takođe, indirektno, u potpunosti zavisi od svakog pojedinačnog nacionalnog koordinacionog tela, koalicije organizacija osoba sa invaliditetom u svakoj zemlji, da lobiraju svoje Vlade, da uspostavljaju kontakte sa njima i da pokušavaju da ostvare svoj uticaj.

Koja je razlika između Standardnih pravila Ujedinjenih Nacija i jedne sveobuhvatne i integralne međunarodne konvencije Ujedinjenih Nacija o zaštiti i promovisanju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom?

Generalna skupština Ujedinjenih Nacija usvojila je, i to koncensusom, Standardna pravila UN o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom, kao dokument koji će postavljati moralne i političke odgovornosti za države članice, ali koje nisu u zakonskoj obavezi da ih sprovedu. Međutim, mnogi pravni stručnjaci, uključujući i Specijalnog izveštaja o pitanjima invalidnosti, tumače Standardna pravila UN kao deo međunarodnog uobičajenog zakona, jer je preko 40 zemalja usvojilo zakonodavstvo koje ima za cilj implementaciju različitih pravila. Međutim, ova pravila su prvenstveno smernice za države o tome koje mere usvojiti kako bi se osigurali jednaki uslovi za puno učešće osoba sa invaliditetom u svim oblastima društva, i ona nisu zakonski obavezujuća. Nasuprot tome, jednom potpisana i ratifikovana od strane državnih partija, UN konvencija postaje zakonski obavezujući sporazum. Kada se jednom ratifikuje ona će automatski postati deo internog pravnog sistema svake države koja je potpiše. Štaviše, Standardna pravila UN prvenstveno pokrivaju ekonomska, socijalna i kulturna prava osoba sa invaliditetom. Nasuprot tome, nacrt Konvencije pokriva ekonomska, socijalna i kulturna, ali i politička i građanska prava i slobode.

Kakav će biti uticaj Konvencije Ujedinjenih Nacija?

To će svakako biti krupan korak napred i mi se nadamo da će mnoge države potpisati i ratifikovati ovaj dokument. Ratifikacija je samo prvi korak, a zatim sledi proces implementacije. U nekim zemljama to će značiti jednu znatno dublju promenu politike: uključice promenu zakonodavstva i omogućice osobama sa invaliditetom i njihovim reprezentativnim organizacijama da postanu direktnije uključeni, kao partneri svojim Vladama, u proces samog sprovođenja. Takođe, postoje i druge stvari kao na primer, celokupni koncept univerzalnog planiranja. On mora da bude usmeren na takav način da društvo postane inkluzivnije. Osobe sa invaliditetom imaju sva prava koja su zagantovana postojećim instrumentima za ljudska prava, ali uprkos ovoj činjenici, mnoge se države suočavaju sa preprekama koje se moraju ukloniti kako bi se ova prava zaista garantovala, kao što je slučaj sa nepristupačnošću. Ipak, ljudi moraju da budu svesni činjenice da se to neće desiti preko noći.

Kako će Konvencija biti sprovedena?

To će biti definisano finalnim prelaznim klauzulama. Znam da tek predstoji diskusija o mehanizmima praćenja i nadgledanja koji su veoma važni i uz pomoću njih države će u najmanju ruku imati obavezu da podnose izveštaje u jednom utvrđenom vremenskom okviru nekom organu koji će biti uspostavljen ili ćemo koristiti postojeće mehanizme praćenja i nadgledanja ljudskih prava. To tek treba da bude definisano. Definitivno će postojati procedura izveštavanja i ona će na neki način odrediti i vremenski okvir. Ali tek treba da vidimo koliko će države morati da urade u pogledu odgovornosti.

Trenutno, mislim da je veoma važno da se ovaj proces učini što transparentnijim u čitavom regionu, kako bi ljudi ovde znali šta podrazumeva rad na konvenciji i kako bismo trebali da nastavimo saradnju sa vladom.

KAKO KORISTITI MEĐUNARODNE PRAVNE INSTRUMENTE

UČINITI DA ZAKONODAVSTVO PRORADI

- *Kapka Panayotova iz Centra za samostalni život, Bugarska*

O čemu se radi u Agendi 22? To nije manifest 22 veka. To nije nerešiva situacija 22 barem nije trebalo da bude tako. To je alatka za implementaciju Dvadeset dva Standardna pravila UN o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom. Razvijana je zbog jednog jednostavnog razloga da bude smernica za sprovođenje pravila nijedan politički dokument ne može da funkcioniše bez plana implementacije očigledna izjava koju kreatori politike obično ne vole da čuju jer bi više voleli da se njihov posao završi donošenjem kakvog zakona, statuta, strateškog dokumenta ili programa.

Agenda 22 je instrument kojim se političke odluke sprovode u interesu korisnika, u ovom naročitom slučaju u interesu osoba sa invaliditetom i njihovih prava. Zasnovana je na vrednostima ljudskih prava, principima Standardnih pravila Ujedinjenih Nacija i prirodi javnih politika uopšteno govoreći. To je takođe i okvir koji pomaže da osobe sa invaliditetom i njihove organizacije učestvuju u političkom procesu kao jednaki partneri relevantnim vlastima. Inicijalno Agenda 22 je razvijana da pomogne lokalnim vlastima oko planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije mera koje se odnose na invalidnost. Štaviše, ona je takođe vrlo primenjiva na nacionalnom nivou; međutim razlikuje se opseg delovanja.

Kako funkcioniše Agenda 22?

Preporučljivo je da se počne sa inventarom postojeće politike za osobe sa invaliditetom. Ovo je proces koji ima za cilj pregledanje i razmatranje postojeće situacije u smislu političkih dokumenata (zakoni, propisi, strategije, planovi, specifične prakse, itd.), ustanova zaduženih za njihovo sprovođenje, budžeta. Pošto je orijentacija ljudskih prava u pristupu invalidnosti prilično nova, u većini slučajeva (široj svetu) ustanovljeno je da su postojeće politike ekskluzivne i diskriminatorne, da su sabijene unutar odgovornosti zdravstvenih ili socijalnih uprava, i da apsorbuju mnogo novca deleći kikiriki brojnim ljudima bez ikakve integracije ili razvojnog uticaja.

PROUČAVANJE SLUČAJA: KONVENCIJA O PRAVIMA DETETA

Usvajanje pravnog instrumenta u korist dečjih prava je takođe bio dugačak proces. Tek je nakon desetogodišnje izrade nacrti i pregovaranja Konvencija o pravima deteta (KPD) jednoglasno usvojena od strane Generalne skupštine Ujedinjenih Nacija u novembru mesecu 1989. godine. Konvencija o pravima deteta je postala jedan od najšire prihvaćenih međunarodnih sporazuma. Konvencija o pravima deteta je međunarodni ugovor koji priznaje ljudska prava dece definisane kao osobe do 18 godina starosti. U 41. članu, konvencija uspostavlja u međunarodnom pravu da državne stranke moraju da osiguraju da sva deca, bez ma kakve diskriminacije imaju koristi od specijalnih zaštitnih mera i pomoći; imaju pristup službama i uslugama kao što su obrazovanje i zdravstvena nega; mogu da razvijaju svoje ličnosti, sposobnosti i talente do potpunog potencijala; odrastaju u okruženju sreće, ljubavi i razumevanja; i da su informisana o i da učestvuju u, ostvarujući svoja prava na jedan pristupačan i aktivan način. Vodeće nevladine organizacije koje se bore za prava dece ugradile su principe konvencije u svoje programe, koji postaju mnogo više od reference, već jedan sistematični vodič za dalji rad. Ovi principi im pružaju smernice u oblastima koje valja proceniti i obraditi, a takođe su alatke za merenje postignutog progressa u ovim oblastima. Konvencija o pravima deteta je bila od naročite važnosti za uključivanje dečjih prava na jedan sistematičan način u pokret za ljudska prava i većina organizacija koje se bave pitanjem ljudskih prava su ugradile principe i odredbe konvencije u svoje aktivnosti.

Nakon ratifikacije konvencije, država postaje potpisnik i obavezna je da revidira svoj nacionalni zakon kako bi osigurala potpunu saglasnost sa navodima Konvencije. Od vlada se zahteva da periodično izveštavaju odboru nezavisnih eksperata o svom progressu u ostvarivanju svih prava. Stoga, kroz ove izveštaje, vlade se podstiču da primenjuju konvenciju kao smernicu pri kreiranju politike i sprovođenju, kao što je razvijanje nacionalnog programa rada za decu.

Konvencija o pravima deteta napravila je značajan napredak u oblasti zaštite dečjih prava u poređenju sa vremenom pre njenog ratifikovanja. Najviše je ohrabrila države da ratifikuju i druge fundamentalne instrumente u oblasti ljudskih prava i sve više i više država se obavezuje da poštuje i sprovodi programe rada vezane za ljudska prava osnivanjem Nacionalnih planova akcija, obuhvatajući specifične ciljeve na osnovu kojih se može pratiti napredak.

Uopšteno govoreći, glavna dostignuća napravljena su u oblasti dečjih prava uz pomoć KPD. Nikle su specijalne ustanove, strukture, programi rada i mere za promovisanje dečjih prava. NVO i drugi akteri u civilnom društvu su se materijalizovali kao inovativni i snažni glasovi za dečja prava.

Sledeći korak je ubediti politički establišment da ova situacija nije pravedna. Ovih dana to nije toliko teško kao što je to bilo pre dve decenije. Kada postane uverena da je promena neophodna vlada će se složiti da osnuje Koordinacionu grupu (KG) koja će da predvodi promene u perspektivi politike. Ovo telo bi trebalo da se sastoji od svih aktera na terenu, gde bi većina trebalo da budu osobe sa invaliditetom i njihove organizacije, predstavljajući različita oštećenja, kojima je data politička legitimnost odgovarajućih vlasti (opštinski savet ili gradonačelnik na lokalnom nivou, ili nacionalna vlast angažovana u promeni politike invalidnosti). Važno je da postoji zvanična odluka koja definiše „moći“ koordinacione grupe i njenu ulogu u političkom procesu da predlaže mere, da konsultuje budžet, da prati rezultate, da procenjuje uticaj, te da dalje predlaže poboljšanja u svim obalstima politike, ako želimo da inkluzija i priključenje u svakodnevne tokove postanu realnost; drugim rečima, da učestvuje u čitavom političkom ciklusu. Da bi bila efikasna, koordinaciona grupa bi takođe trebalo da ima svoju kancelariju (ne veliku, po mogućstvu unutar referentne ustanove/vlasti) i da ima na raspolaganju mali budžet koji će pokrивati platu jedne osobe i manje operativne troškove.

Pravi posao započinje uspostavljanjem radnih grupa na temu različitih političkih pitanja, kao što su obrazovanje, zapošljavanje, transport, usluge u zajednici, itd kao što je navedeno u Standardnim pravilima, ali u okvirima dogovorenih prioriteta na terenu. Ove bi trebalo da sugerišu izvodljive političke mere uključujući ciljeve, aktivnosti, okvire implementacije i procenjeni budžet. Preko koordinacione grupe, njihovi rezultati ulaze u zvanične vlasti koje imaju moć donošenja odluka. Ovakva vrsta rada bi trebalo da bude finansirana iz državnih resursa i izvedena uz profesionalne standarde visokog kvaliteta. Jedino tada politički argument može biti ispravan. U suprotnom, politike će i dalje biti zasnovane na tradicionalnim konceptima, sažaljenju i pretpostavkama siromaštva davati novac za osobe sa invaliditetom (radije nego dati ga direktno njima) i održavati stvari onakvima kakve jesu. Još gore od toga biće opravdani održavanje učešća osoba sa invaliditetom na istom nivou na kojem je ono sada.

Zatim dolazi implementacija koja bi trebalo da bude praćena od strane organizacija osoba sa invaliditetom a rezultati bi trebalo da budu prosleđeni nazad radnim grupama i koordinacionim grupama. Ovako bi se osiguralo da se ostvaruju ciljevi a ukoliko to nije slučaj, da se ustanovi zašto. Ustanovljavanje zašto neke mere ne funkcionišu je od ključnog značaja za čitav politički proces pogrešne akcije ne pomažu nikome a zahtevaju mnogo novca. Što se ranije prekinu, bolje će biti za zajednicu i društvo u širem smislu. Stoga, preciznost u praćenju i nadgledanju je od ključne važnosti sa jedinom svrhom da se stvari idućeg puta poboljšaju, ne za 50 godina od sada.

Kao što se jasno može videti, biti deo političkog procesa je velika odgovornost koja je prenesena na osobe sa invaliditetom. Ako je to ono što mi želimo, moramo da budemo pripremljeni da to i iznesemo do kraja! Ako još uvek nismo spremni, bolje da to ostavimo ili da se spremimo što pre!

Gde se trenutno nalazi proces izrade konvencije

Za predstojeći sastanak Ad Hoc komiteta, državne stranke će ući u fazu pregovora. Završili su drugo čitanje nacrt teksta i predsedavajući Ad Hoc komitetom je napisao tekst o svim članovima zakona koji obuhvataju stavove kako vlada tako i nevladinih organizacija, a koji će se koristiti kao osnova za pregovore. Pregovori bi trebalo da se okončaju do kraja 2006. godine potpisivanjem konvencije, a zatim bi države trebalo da otpočnu proces ratifikacije.

Tekst predsedavajućeg

- Član 1: Svrha
- Član 2: Definicije
- Član 3: Opšti principi
- Član 4: Opšte obaveze
- Član 5: Jednakost i nediskriminacija
- Član 6: Žene sa invaliditetom
- Član 7: Deca sa invaliditetom
- Član 8: Podizanje svesti javnosti o pitanjima invalidnosti
- Član 9: Pristupačnost
- Član 10: Pravo na život
- Član 11: Situacije rizika
- Član 12: Biti jednako priznat kao osoba pred zakonom
- Član 13: Pristup pravdi
- Član 14: Sloboda i bezbednost ličnosti
- Član 15: Sloboda od torture ili surovog, nehumaog ili degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja
- Član 16: Sloboda od eksploatacije, nasilja i zlostavljanja
- Nacrt člana 17: Zaštita integriteta ličnosti
- Član 18: Sloboda kretanja
- Član 19: Živeti samostalno i biti uključen u zajednicu
- Član 20: Lična mobilnost
- Član 21: Sloboda izražavanja i mišljenja, i pristup informacijama
- Član 22: Poštovanje privatnosti
- Član 23: Poštovanje porodice i doma
- Član 24: Obrazovanje
- Član 25: Zdravstvo
- Član 26: Habilitacija i rehabilitacija
- Član 27: Rad i zapošljavanje
- Član 28: Adekvatni životni standardi i socijalna zaštita
- Član 29: Učešće u političkom i javnom životu
- Član 30: Učešće u kulturnom životu, rekreaciji, zabavi i sportu
- Član 31: Statistika i prikupljanje podataka
- Član 32: Međunarodna saradnja
- Član 33: Nacionalna implementacija i praćenje/nadziranje
- Član 34: Međunarodno praćenje/nadziranje

Korisni linkovi o UN konvenciji:

<http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre00.htm>

http://www.landminesurvivors.org/what_rights_un.php

OD MEĐUNARODNE KONVENCIJE DO MENJANJA NACIONALNE POLITIKE U OBLASTI INVALIDNOSTI

-intervju sa Zvonkom Šavreskim, predsednikom Polio Plus-a: deo njegovog izlaganja o procesu uvođenja sistemskog zakona o zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom u Makedoniji

Šta je sistemski zakon?

Sistemski zakon ne postoji kao pravni termin, ali Polio Plus naziva nacrt zakona o zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom sistemskim zbog stepena njegove sveobuhvatnosti. Sistemski zakon je *lex generalis* što je opšti zakon koji postavlja opšte propise ili smernice bez da propisuje specifične mere dok specijalni zakon ili *lex specialis* elaborira ili primenjuje opšti zakon preko specifičnih mera. Opšti zakon se podređuje merama jednog određenog zakona ali ima zakonsku snagu da postavi promene u zakonskim principima i standardima.

Zakon za koji smo napravili nacrt naslovljen je «Zakon o zaštiti prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom». On sledi naziv Konvencije Ujedinjenih Nacija. Zamisao je da se novo makedonsko zakonodavstvo dovede u saglasnost sa principima nacrta konvencije. Makedonija ima retku priliku da, usvajanjem ovog zakona, bude među prvim zemljama koje će ratifikovati konvenciju.

Koje su prednosti ovog zakona?

Nacrt našeg zakona je veoma zahtevan jer smo uključili ne samo principe, definicije, opšta načela i predmete zaštite, već smo otišli još dalje od toga. Verujemo da odgovor na diskriminaciju sa kojom se osobe sa invaliditetom suočavaju u svakodnevnom životu mora da bude podjednako snažna diskriminacija, samo u ovom slučaju pozitivna.

Međutim ovaj zakon neće doneti nikakve nove zahteve niti nova prava, on ima za cilj da sprovede postojeća prava i standarde i da osigura da ulaganja i naponi donesu veću korist.

Treće poglavlje zakona sadrži afirmativne državne mere i vladinu poziciju. Tu se precizno navodi šta bi država trebalo da uradi. Promenili smo predmet zaštite. To je sada osoba; ne osoba sa invaliditetom, već osoba sa pravima i dostojanstvom. Afirmativne mere samo pokazuju smer u kojem bi države trebalo da idu, ističući ko je odgovoran i ko ima nadležnost.

Četvrti i peti deo sadrže mehanizme implementacije i primene zakona. Tu su razni mehanizmi među kojima su; bezbednosni, regulacioni i zaštitni mehanizmi. Ovi mehanizmi uspostavljaju komisije za zaštitu prava, kao i novčani fond koji će se automatski popunjavati od igara na sreću. Pošto novac potiče od lutrije, on osigurava da država ne može da odluči da uskrati ta sredstva. Mandat ovih komisija je 6 godina nasuprot 4 godina, čime se garantuje da se neće preklapati sa mandatom jedne određene vlade.

Takođe smo osnovali koordinacioni odbor sa vladom na jednoj strani, i nevladinim sektorom na drugoj.

Sedma glava zakona sadrži kaznene mere. Ovde smo pomalo rigorozni. Zapravo, nismo rigorozni; mi smo samo primenili zakonske mere koje se navode u krivičnom pravu na oblast diskriminacije.

Kaznene mere su do pet godina zatvora, ali ovo je predviđeno samo za veoma ozbiljna krivična dela kao na primer kada bi neko iz Ministarstva ko je, bez valjane procedure, poslao neku osobu doživotno u kakvu ustanovu gde on/ona ne pripada. Rok zastarevanja za ovakva dela je takođe prilično dugačak; može da bude čak i do deset godina.

Konačno, unutar nacrta zakona, obuhvatili smo približno 30 članova, kako prelaznih propisa koje će se kratkoročno sprovesti, tako i finalnih propisa dugoročno posmatrano. Postavili smo opsežan vremenski okvir za implementaciju. Najduži period bi trebalo da bude pet godina a najkraći vremenski rok je godinu dana. Kratkoročni ciljevi se odnose na usvajanje dva fundamentalna dokumenta koja bi trebalo da budu ishod ovog zakona; strategija i akcioni plan. Strategija se odnosi na vremenski okvir od šest godina, a akcioni plan bi trebalo da se donosi svake druge godine. Ovi dokumenti će omogućiti da se zakon istinski sprovede.

Ko je učestvovao u izradi nacrta sistemskog zakona?

Na samom početku to je bila parlamentarna grupa za lobiranje za prava osoba sa invaliditetom koja je inicirala proces izrade nacrta. Pored ove grupe, imali smo i podršku raznih lokalnih i međunarodnih eksperata. Takođe smo podelili nekoliko kopija nacrta na sastanku Ad Hoc komiteta gde su ga pogledali i neki od lidera Evropskog pokreta osoba sa invaliditetom. Jezgro grupe se sastoji od petoro ljudi koji su radili non-stop, a eksperti su pozivani shodno njihovom polju ekspertize. Osnovni princip sistemskog zakona je taj što je osoba sa svojim pravima i dostojanstvom u centru pažnje. Invaliditet osobe nije u žiži jer društvo koje ga okružuje je to koje stvara onesposobljuću situaciju, a ne invalidnost kao takva. Shodno tome, postoji jaz između osobe sa invaliditetom i društva. Kako bismo premostili ovaj jaz, smanjili ga ili uklonili, država mora da preduzme pozitivne mere. Zakon navodi da Republika ima vodeću odgovornost u osiguravanju sprovođenja ovih pozitivnih mera. Ovo obuhvata svaku vrstu vlasti, ne samo

Početak karavana, Makedonija

izvršnu, već i zakonodavnu. Takođe je važno da su preduzete mere zasnovane na posledici a ne na uzroku invalidnosti, što znači da nije relevantno samo pogledati kako je invalidnost nastala. Trenutno postoje razlike u tome kako zakon tretira ljude koji su zadobili povredu na radu naspram ratnih vojnih invalida ili ljudi koji su rođeni sa invaliditetom. Osnovni princip zakona obuhvata: nediskriminaciju, jednaka prava za sve, ništa o nama bez nas, zabranu diskriminacije unutar grupe (upravo ovo što je pomenuto gore), kao i zabranu zloupotrebe svog prava.

Kako će se proces nastaviti?

Naš je plan izvorno bio da inter-parlamanetarna grupa za lobiranje za prava osoba sa invaliditetom preda zakon parlamentu. Međutim, desilo se da se 23 organizacije okupilo na SHARE-SEE obuci u decembru prošle godine, i da je trener rekao da građani u Makedoniji nikada ranije nisu iskoristili svoje pravo da predlažu zakon putem prikupljanja potpisa. Mnogi ljudi na tom skupu shvatili su da mogu da ostvare takvu inicijativu i rekli su: “ma, hajdete, možemo mi to”. Nakon toga osnovali smo koaliciju koja je počela da radi na ovom pitanju. Inter-parlamanetarna grupa je bila oduševljena idejom jer su verovali da ovo treba da bude građanska inicijativa.

Tako, dakle, ako prikupimo dovoljan broj potpisa, Parlament će morati da uključi nacrt zakona na dnevni red i da ga pošalje na glasanje u roku od mesec dana. Posle toga, tražićemo od parlamenta da zakon ide na javnu raspravu. Tražićemo da to bude tri meseca, mada je taj vremenski period obično mesec dana. Želimo da obezbedimo najduži mogući period kako bi zakon dobio veću pažnju javnosti, i shodno tome, više pristalica.

Očekujemo da će zakon biti usvojem najkasnije do maja ili juna 2006. godine. Ako se to ne desi, povući ćemo predlog zakona, jer ako se desi da bude odbijen, moraćemo da čekamo godinu dana pre nego što ćemo moći ponovo da ga podnesemo parlamenu na razmatranje.

Ministarstvo za socijalna pitanja i rad protivi se ovom zakonu. Ovi smatraju da Makedonija već ima dovoljno zakona i da joj ne treba još jedan. Ministarstvo za zdravlje i Ministarstvo za Finansije se slažu sa njima, jer bi to za njih predstavljalo samo dodatni trošak. Sa druge strane, Sektor za integracije i Ministarstvo pravde nas podržava, kao i Ministarstvo za inostrane poslove. Ministarstvo za inostrane poslove će sponzorirati štampanje i promovisanje teksta Konvencije Ujedinjenih Nacija, kao i panel diskusiju koja će se odnositi na makedonski doprinos radu Ad Hoc komiteta.

Šta je očekivani uticaj?

Zakon sam po sebi neće imati neki veliki uticaj ali mi verujemo da on sadrži dovoljno mehanizama da dovede do promena koje bi trebalo da imaju uticaja dugoročno posmatrano. U najvećem broju slučajeva ovaj zakon nema uticaja ni na šta direkto zato što jednostavno kaže da imate pravo da uradite nešto. Međutim ovo pravo bi trebalo da bude određeno statutom ili pravilnikom.

Značaj ovog zakona jeste implementacija principa “moć naroda” što je važno, ne samo za organizacije osoba sa invaliditetom, već za celokupan nevladin sektor.

Kako god, mi se nećemo zaustaviti na ovome. Umesto toga, želimo da vidimo da se određeni dokumenti usvoje, kao što je strategija i akcioni plan, kao i prvi program za implementaciju i prvi pravilnik.

Konačno, sva ova energija koju smo imali kada smo kreirali dokument sada treba da bude usmerena na proces implementacije izvodeći promene korak po korak. Mi znamo da prvi nacrt teksta zakona neće biti savršen, ali i to je početak.

Šta obuhvata kampanja za ovu inicijativu?

Naša kampanja naslovljena je “Moj potpis je zakon” i ona je zvanično počela 1. novembra sa otvaranjem 34 regionalnih kancelarija gde građani imaju mogućnost da potpišu peticiju kojom se podržava novi zakon. Cilj je bio da se prikupi 10,000 potpisa kojima se podržava sistematski zakon, kao i da se podigne nivo svesti javnosti. Osmislili smo “aid song” i biće puno video spotova u trajanju od devet sekundi. Ali mi znamo da su mediji mediji. Oni su dobri da pripreme ljude, ali bez obzira na to, ljudima se mora pričati i kroz jedan lični kontakt. Kao rezultat, osmislili smo karavan koji će putovati kroz Makedoniju. Imamo maratonskog trkača u invalidskim kolicima, Mileta Stojkoskog iz Prilepa, koji će obilaziti čitavu zemlju i razgovarati sa ljudima o zakonu i objašnjavati koliko je zakon važan i neophodan. On je već otpočeo svoje putovanje, a pridružiće mu se i drugi ljudi koji će ga pratiti na nekim deonicama, dovršavajući tako “mini-maratone” kako bi iskazali svoju podršku. Nakon što se prikupe potrebni potpisi otpočecemo intenzivno lobiranje, a zatim ćemo sprovesti javnu debatu praveći pritisak na lokalne i međunarodne vlasti.

Mile Stojkoski tokom karavana, Makedonija

INICIJATIVA ZA PRAĆENJE I POSMATRANJE INVALIDNOSTI

Inicijativa za praćenje i posmatranje invalidnosti (IPPI) za jugositočnu Evropu predstavlja inicijativu zagovaranja s ciljem prikupljanja i širenja informacija o relevantnim temama u oblasti invalidnosti koje podupiru kretanje ka punom učešću i jednakim mogućnostima za osobe sa invaliditetom. IPPI se prvenstveno bazira na terenskom istraživanju konsultujući osobe sa invaliditetom, pružaoce usluga, članove civilnog društva, državne zvaničnike i lokalne vlasti. Ciljevi IPPI jesu da se izgradi znanje o situaciji osoba sa invaliditetom, da se ispituju najbolje prakse u smislu socijalnog inovativnog zbivanja na lokanom nivou kao i da se informiše o reformama politike na nacionalnom i međunarodnom nivou. Cilj je da IPPI posluži kao alatka prilikom izveštavanja o ključnim pitanjima koja se tiču osoba sa invaliditetom u naporu da se putem informacija osposobe akteri unutar pokreta osoba sa invaliditetom.

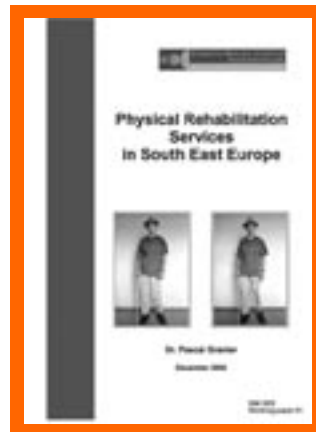
Prvi izveštaj u oblasti praćenja i posmatranja invalidnosti, Korak iza deinstitucionalizacije : Nestabilna tranzicija ka jednom sistemu koji pruža mogućnosti u jugoistočnoj Evropi dostupna je u štampanoj verziji na albanskom, srpskom i engleskom jeziku. Da biste dobili primerak, molimo vas kontaktirajte nas na e-mail adresu: editor@disabilitymonitor-see.org ili da biste je pronašli u pristupačnom formatu posetite veb-sajt: www.disabilitymonitor-see.org.

Iznad deinstitucionalizacije: Nestabilna tranzicija ka sistemu koji pruža mogućnosti u jugoistočnoj Evropi

Ovaj izveštaj se zasniva na dvanaestogodišnjem iskustvu Handicap International-a u regionu jugoistočne Evrope podržavajući osobe sa invaliditetom, pružaoce usluga, kao i one koji kreiraju politiku u unapređivanju životnih uslova osoba sa invaliditetom. On opisuje inicijative koje se preduzimaju na lokalnom nivou s ciljem stvaranja pozitivnih promena u životu osoba sa invaliditetom. Izveštaj takođe dokumentuje inicijative za službe/ usluge i neophodne mere za obezbeđivanje jednakih mogućnosti i punog učešća osoba sa invaliditetom.

Usluge/službe fizikalne rehabilitacije u jugoistočnoj Evropi

Ovaj radni dokument pravi procenu službi i usluga fizikalne rehabilitacije koje postoje u jugoistočnoj Evropi, pružajući čitaocu sveobuhvatni pregled situacije u svakoj zemlji jer te službe i usluge predstavljaju preduslov za puno učešće osoba sa invaliditetom.

USKORO U REGIONU:

- Konferencija invalidnost i siromaštvo u Albaniji, organizator je Svetska Banka, datum održavanja još uvek nije potvrđen
- Međunarodna konferencija "Pristup" u Srbiji i Crnoj Gori, organizator je Centar za samostalni život Srbije, od 20-21. februara 2006.
- Međunarodna konferencija u cilju diskusije o Sveobuhvatnoj i Integralnoj Konvenciji o zaštiti i unapređenju prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom u Srbiji i Crnoj Gori, organizator UN DESA, od 20-21. marta 2006.

Za više informacija, posetite SHARE-SEE veb-sajt: : www.share-see.org

Reč urednika

U okviru inicijative za praćenje i posmatranje invalidnosti (Disability Monitor Initiative), kancelarija za jugoistočnu Evropu Handicap International-a osmislila je regionalni bilten kako bi se prosleđivale aktuelne informacije o pitanjima invalidnosti koje se održavaju na zapadnom Balkanu i kako bi se te informacije predstavile svim akterima u oblasti invalidnosti na jedan informativan način. Bilten će se štampati kvartalno i biće distribuiran kako u štampanom izdanju, tako i putem imejla na albanskom, makedonskom, srpskom/ bosanskom i engleskom jeziku. Bilten će takođe biti dostupan na sledećoj veb adresi: www.disabilitymonitor-see.org

Za informacije ili komentare, molimo vas kontaktirajte nas na adresu: editor@disabilitymonitor-see.org